

σάν κ' ἐμᾶς εἶν' ἡ φυλή σας· δὲ θάρσ' ἔξῃ
πουνθενά !

Ὅσο θέλει ἄς εἶναι μουσικώτερο,
ἄσπροι μου ἀδερφοί, τὸ πέρασμά σας
ἀπ' τὸ πέρασμα τῆς γυφτουριᾶς,
στόμ' ἀνόητα κι ἄς ἀνοίγῃ νὰ θαμάξῃ
πάντα ὁ κόσμος, πάντα ἐσᾶς·
κλέφτη χέρια κι ἄς τεντώγῃ γιὰ νὰρπάξῃ
κάθε ἀγνὸ καὶ κάθε ψεύτικο διαμάντι
ποῦ θὰ λάμπῃ ἀπάνου σας.
Θάπομένετε παρὰμερα ἀπ' τὰ ἔθνη,
ὅσο κι ἂν πλευρώνετε τὰ ἔθνη,
κι ἀπὸ σᾶς τὰ ἔθνη χωριστά.
Μὰ ἡ μ' ἐμᾶς τοὺς τρισεκατάρατους,
ἡ μ' ἐσᾶς, ὦ τρισευλογημένοι,
βάρβαρος ὁ κόσμος θὰ διαβαίῃ
καὶ ραγιάς !

Οἱ Ἀθάνατοι κ' οἱ Ὠραῖοι θὰ βοηθήσετε
τῶν ἐθνῶν τὴ σιράτα,
μὰ οἱ Ἀθάνατοι κ' οἱ Ὠραῖοι δὲ θὰ δώστε
πόδια σὶά ἔθνη καὶ φτερά καὶ νιάτα·
πόδια καὶ φτερά εἶναι τῶν ἐθνῶν,
τὰ φτερά, τὰ πόδια καὶ τὰ νιάτα·
οἱ Ἀθάνατοι κ' οἱ Ὠραῖοι θὰ βοηθήσετε
τῶν ἐθνῶν τὴ σιράτα,
σάν ταστέρι πόχει χρόνια,
χρόνια καὶ καιροὺς σβυστή,
μὰ ὁρφανὸ τὸ φῶς τοῦ ἀκόμα περπατάει
μέσ' σιὰπέραντα κι ἀγροφυτᾶει
τὸν ἀκούραστο νυχτοταξιδευτή.

Δὲ φοβᾶμ' ἐγὼ ἀπὸ Τοῦρκου,
καὶ τάρπαγια δὲ μὲ πιάνουν
τῆς σκληριάς,
οὔτ' ἡ Ἑλλάδα σας θαμπώνει με,
τὸ λιβάνι δὲ μὲ μέθυσε
καμιάς δόξας περασμένης
καὶ λατρείας καμιάς.

Κάνα πάπυρο κι ἂν εὖρω,
τόνε καίω γιὰ νὰ πιτύχω
ζέστα ἢ φῶς·
τὴ φωτιά μου ἀνάφτω ἀξέταστα
μέσα σὲ ὅποιον ρεπεδέμελο,
ἢ παλάτι ἢ μοναστήρι,
ἢ σκολειὸ ἢ ναός.

Κι ἀπ' τὴ φλόγα κι ἀπ' τὴν πύρη
γύρω μου πουλιά καὶ δέντρα
κ' ἐρπετά

λάμπουν, τρίζουν, σειοῦνται, ἀλλάζουνε,
κι ὅλη ἡ φύση πνέμα γίνεται
καὶ μοῦ κρυφοψιθυρίζει
λόγια μαντικά.

Εἴτε μουσικὴ εἴτε λάμψη,
εἴσι' ἐνὸς χαμένου διάβα,
μὴ πνοή.
ὦ φαντάσματα πεντάμορφα,
εἴμ' ὁ ἀκέρσιος, εἴμ' ἡ ἀλήθεια·
εἴμ' ἐγὼ τὰ δυὸ τὰχώριστα·
σάρκα καὶ ψυχή !

*

Μὰ ἡ πομπή μὲ τᾶγια λείψανα,
δίχως πιά νάποκοιδηθῇ,
πάει, τὴν πῆραν τὰ καράβια
κ' ἔγινε ἄφαντη ἡ πομπή.

Κι ἀπ' τὶς ἴδιες πόρτες διάπλατες,
πρὶν τὸ στοχαστῆς,
ὁ Σουλτανὸς καβαλλάρης
μπήκε, ὁ χαλαστής !

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

Στὸν ἐκδότῃ τοῦ University Review.

Κύριε,

Κρίμα ποῦ ἡ Κκ Δραγοῦμη δὲν ἀφῆκε τὸν κ.
Γεννάδιο νὰ ἀνασκευάσῃ, ἂν ᾔθελε, τὸ ἄρθρο τοῦ
Κου Πάλλη γιὰ τὴ σχετικὴ καθαρότητα τῆς γλώτ-
τας τῆς Νέας Διαθήκης καὶ ἐκείνης τῆς σχολαστι-
κῆς Νεοελληνικῆς. Ὁ κ. Γεννάδιος σὰ λόγιος
ποῦ εἶναι, εἰδικὰ ἐτοιμασμένος γιὰ τέτοια ζητήμα-
τα, θὰ μπορούσε νὰ τὸ σηζητήσῃ καλῆτερα καὶ θὰ
τὸ φώτιζε πολὺ πρὶν ἐπιστημονικά. Καὶ γιὰ τὸ συ-
φέρο ἀκόμα τῶν ἀκαθαρευουσίων ποῦ ἡ Κκ Δρα-
γοῦμη διαφεντεύει, θάκανε καλῆτερα ἂν ἀκολου-
θοῦσε αὐτὴ τὴ συμβουλή.

Ξετάζοντας σύντομα τὸ ἄρθρο τῆς Κκ Δρα-
γοῦμη, ἀρχίζω πρῶτα ἀπὸ τὰ σχόλια τῆς γὰ τὸ
λεξιλόγιό τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς. Ὁ Κος Πά-
λης, στὸ ἄρθρο του, ἀνάφερε εἴκοσι τρεῖς λέξεις ὅπως
γράφονται καὶ ποτὲ δὲ λέγονται. Στὸν κατάλογον
αὐτὸν ἔβαλε καὶ τὶς λέξεις ἐδώλιον καὶ ἀνάκλιντρον.

Ἡ Κκ Δραγοῦμη, στὴν ἀπάντησιν τῆς, θέλει νὰ τίς
βγάλει· ὁλότελα ἀπὸ τῆ συζήτησιν, γιὰτὶ, λέει εἶναι
καθαρές Ἑλληνικὲς λέξεις. Παρκατῶ ὅμως λέει :
« Ἄν καὶ ὁ Κος Πάλης λέγῃ πὺς αὐτὲς τίς εἴκοσι
« τρεῖς λέξεις δὲν τίς μεταχειρίζονται ποτὲ στὴν
« ὁμιλία, ἀκόμα καὶ οἱ πρὸ γραμματισμένοι, μπορῶ
« νὰ πῶ πὺς βέβαια τίς ἀκούω κάθε μέρα ἀπὸ τοὺς
« φίλους μου, τοὺς γνωρίζω μου, τὰ παιδιὰ καὶ
« τοὺς ὑπερέτες, καὶ βεβαιῶνω, δὲν μπορεῖ κανεὶς
« νὰ μοῦ ἀντεῖπῃ σ' αὐτόν. Δηλ. αὐτὲς τίς λέξεις
« ἐδώλιον καὶ ἀνάκλιντρον ποῦ ἡ ἴδια ἡ Κκ Δρα-
« γοῦμη ἔβγαλε ἀπὸ τῆ συζήτησιν ἐπειδὴ τίς θεωρεῖ
« ὡς καθαρά ἀρχαῖες Ἑλληνικὲς, τώρα ἔρχεται καὶ
« μᾶς λέει πὺς φτερουγίζουν στὸ στόμα τῶν παιδιῶν
« καὶ τῶν ὑπερετῶν ἀκόμα. Μετὰ αὐτό, δὲ μοῦ φαί-
« νεται· παρὰξενὸ ἡ Κκ Δραγοῦμη νὰ γράφῃ πὺς οἱ
« λέξεις «ἀνθραξ» καὶ «πλάστιγγ» εἶναι τῆς καθημε-
« ρινῆς ὁμιλίας. Πέρασα τὸ Ἀνώτερο μετὰ τὸ Πανε-
« πιστήμιον Γυναικείον Ἐκπαιδευτήριον στὴν Ἑλλάδα
« κ' ἐκεῖ οἱ καθηγητὲς μᾶς ἔβαζαν ὅλα τοὺς τὰ δυ-
« νατὰ νὰ «καθαρίζουν» τὴν ὁμιλίαν μᾶς· κι ὅμως
« ποτὲ δὲ ζήτησαν νὰ μᾶς κάνουν νὰ λέμε ἀνθραξ
« καὶ πλάστιγγ. Τὸ θαῦμα νὰ γίνοντο τὰ καθημερινὰ
« λεξιλόγια τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ὑπερετῶν ἀκόμα,
« πρέπει νᾶγινε πολὺ ξαφνικά. Δὲ θέλω βέβαια νὰ
« πῶ, οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ, πὺς ἡ Κκ Δραγοῦμη
« θεληματικὰ δὲ λέει τὰ σωστά. Ἡ ἐξήγησις ποῦ
« δίνω εἶναι πὺς. ἐπειδὴ δὲ γεννήθηκε καὶ δὲν ἀνα-
« τράφηκε στὴν Ἑλλάδα, δὲν ἔχει ὁλότελα τὴ γλωσ-
« σικὴ ἐκείνη φινέττα ποῦ ξεχωρίζει ἀμέσως, ἂν ἓνας
« ποῦ μιλά, μεταχειρίζεται· στὴν ὁμιλίαν μὴ λέξη
« σχολαστικὰ ἢ φυσικὰ. Πρῶτα ποῦ ἓνας ξένος μπο-
« ρεῖ νὰ καταλάβῃ μόνο μετὰ εἰδικὴ ἐπιστημονικὴ
« μελέτη.

Σᾶλλο μέρος τοῦ ἄρθρου τῆς, ἡ Κκ Δραγοῦμη,
γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ὁμοιότητα τῆς καθαρεύουσας
μὲ τὴν ὁμιλούμενην, μεταφράζει δέκα χωρία ἀπὸ τὴ
Νέα Διαθήκη σὶ ὅ,τι αὐτὴ νομίζει ὅτι εἶναι ἡ ὁμι-
λούμενη Ἑλληνικὴ. Ἄν ἡ μετάφρασίς τῆς εἴταν
ἀκόμα κι ἀπάνω κάτω σωστὴ ἡ Κκ Δραγοῦμη βέ-
βαια μπορούσε νᾶχῃ τὴν ἀπαίτησιν πὺς ὅχι μονάχα
μοιάζουν οἱ δυὸ γλώσσες μᾶ καὶ πὺς εἶναι οἱ ἴδιες·
ἡ μετάφρασις τῆς ὅμως εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ ὅ,τι
ἔπρεπε νὰ εἶναι. Δὲν μπορῶ, βέβαια, ἐδῶ νὰ μῶ
σ' ὅλες τίς λεπτομέρειες τῆς στραβῆς αὐτῆς μετά-
φρασης· μὰ καθὼς παραπάνω, θὰ σᾶς δώσω ἓνα
παράδειγμα ὁλοφάνερο. Τὸ χωρίον παρμένο ἀπὸ τὸ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

128. Ἀνταπειτούσαν ὅμως κι' οἱ Ἀθηναῖοι
ἀπὸ τοὺς Λακωνεὺς νὰ διώξουν τὸ Ταιναρικό μόνυ-
σμα. Γιατὶ οἱ Λακωνεὺς σηκώσανε μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸ
ναὸ τοῦ Ποσειδῶνα τοῦ Ταιναριώτη μερικὸς πρό-
σπεφτους Ἑλλώτες, ἐπειτα τοὺς πῆγαν καὶ τοὺς χά-
λασαν. Γιὰ τοῦτο θαροῦν καὶ πὺς τοὺς ἔτυχε ὁ με-
γάλος σεισμὸς τῆς Σπάρτης. Ἀπαιτούσαν ἀκόμα
νὰ διωγτεῖ καὶ τῆς χαλκὸσπιτῆς τὸ μόνυσμα. Ἡ
ἱστορία τοῦ εἶταν κάτι τέτοιο. Ὅτα στὴν ἀρχὴ ὁ
Παφανίας ἀνακαλέστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Ἑλ-
λήσποντου καὶ στὴ δίκη ἀθωώθηκε ὡς μὴ ἐνοχος,
ἐπίσημα πιά δὲ στάλθηκε ὅζω, ὡς ἰδιώτης ὅμως
παίρνει δίχως τῶν Λακωνίων τὴν ἄδεια ἓνα Ἑρμι-
νίδικο τρίκροτον καὶ φτάνει στὸν Ἑλλήσποντον, μὲ
πρόφασιν πὺς ἔρχεται στὸ Μηδικὸν τὸν πόλεμον, ἀλη-

θινὰ ὅμως γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὶς δουλιές του μὲ
τὸν Πέρση βασιλεῖα, ὅπως καὶ πρὶν δοκιμάσῃ, ὁρ-
γοντας νὰ ὀρίσῃ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ νὰ πὺς πρω-
τάρχῃς ὅλη τὴ δουλιὰ κι' ἔβαλε τὰ θέμελα καλο-
σύνης πρὸς τὸ βασιλεῖα. Ὅταν πῆρε ἀπὸ τοὺς Μή-
δους τὸ Βυζάντιον τὴν πρὶν φορὰ—σὰ στρατηγούσε
ἐκεῖ ἀπὸ ἔρισε τὴν Κύπρον κι' ὕστερα—μαζὶ μὲ
τοὺς ἄλλους αἰχμαλωτίστηκαν καὶ μερικοὶ δικοὶ καὶ
συγγενῆδες τοῦ βασιλεῖα· ἀφτοὺς ἄμχ τοὺς ἐπία-
σε, τοὺς στέλνει κρυφὰ, εἶπε ὅμως στοὺς συμ-
μαχίους πὺς τάχα ξέκοψαν. Κι' ἀφτὰ τὰ ἐνεργούσε
μὲ τὸ Γογγύλον τὸν Ἑρετριάτη ποῦ τοῦ ἔρισε στὰ
χέρια τοῦ τοῦ Βυζάντιον καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐ-
πειτα ἐστειλε τοῦ βασιλεῖα τὸ Γογγύλον μ' ἓνα γράμ-
μα ποῦ ἔλεγε μέσα ἀφτὰ τὰ λόγια, ὅπως βρέθηκε
κατόπι α' ἐγὼ ὁ Παφανίας, κεφαλὴ τῆς Σπάρτης,
νοσὺ στέλνω ἀφτοὺς μου τοὺς αἰχμαλώτους, θέλον-
τας νὰ σοῦ δείξω καλοσύνη. Καὶ προτείνω, ἂν ἄ-
γαπᾶς κι' ἐσὺ, νὰ μοῦ δώσεις τὴν κόρη σου καὶ νὰ
νοσὺ βάλω στὸ ζυγὸ τῆ Σπάρτης καὶ τὴν ἄλλη
ν Ἑλλάδα. Ἀφτὸ, πιστέψω, τὸ κατορθώω μ' ἐσένα
νοσυεργό. Ἄ λοιπὸν συμφωνᾶς καθόλου, στείλε ἄθρω-
πό σου πιστὸν κάτου στὴ θάλασσα, ποῦ μέσο του
νοσὺ λοιποῦ νὰ συναγρικιοῦμαστε.

129. Τόσα ἔλεγε ἡ γραφὴ. Ὁ Πέρσης χάρισε
μὲ τὸ γράμμα, καὶ στέλνει κάτου στὴ θάλασσα τὸν
Ἀρτάβαζον τοῦ Φαρνάκου μὲ προσταγὴν νὰ παραλά-
βῃ τοῦ Δασκυλοῦ τὴ σατραπείαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ
Μεγαβάτη ποῦ ὀρίζε πρὶν, καὶ τὸν ἐπιφόρτισε μὲ
ἀπάντησιν τοῦ πρὸς τὸν Παφανίαν στὸ Βυζάντιον, λέ-
γοντας τοῦ νὰν τὴ στείλῃ ἴσια ἐφτὺς καὶ νὰ δείξῃ
τὸ φερμάνι, κι' ἂν ὁ Παφανίας τοῦ μνηῖσῃ τίποτα
ἀναφορικὸν σὶς δουλιές του, νὰ κάνει τὰ καλύτερά
του σὰ δούλος πιστός. Ὁ Ἀρτάβαζος, ἄμα ἔφτασε,
ἔκανε ὅλα τὰ πάντα ὅπως προσταχτήκε, καθὼς κι'
ἔστειλε τὴ γραφὴ. Ἡ ἀπάντησις ἔλεγε τέτοια α' Ἀ-
νοφτὰ λέει τοῦ Παφανία ὁ βασιλεῖας ὁ Πέρσης. Καὶ
ἡ γὰ τοὺς ἀθρώπους μου ποῦ μοῦ γλύτωσαν ἀντίπε-
ρα τῆς θάλασσας ὅχι τὸ Βυζάντιον θὰ βρῖσκεται
καίλωνις ἡ δούλεψή σου μέσα στὸ σπῖτι μᾶς χαραγ-
μμένη ἀξέγραφα, καὶ τὰ λόγια ποῦ μοῦ προτεί-
νεις τὰ ἐγκρίνω. Μῆτε νύχτα λοιπὸν μῆτε μέρα
μὴν καθέσαι, παρὰ σπεῖωνε ἀχαλάρωτα ὅσα μοῦ
«τάξεις» καὶ μὲ τὸν Ἀρτάβαζον, ἀθρωπό μου πιστό,
«ποῦ ἔστειλα, ἐνέργησε θαρρετὰ τὴ δουλιὰ μᾶς ὅπως
«θὰ βγεῖ καλύτερα κι' ὀφελιμώτερα καὶ γιὰ τοὺς
«διὸς».

130. Σὰν ἔλαβε ἀφτὸ τὸ γράμμα ὁ Παφανίας·

του κατά Ματθαῖον Κεφ. Ε. 45 δίνεται νεοελλη-
νικά σε γλώσσα ἀπαράλλαχτη με τὸ πρωτότυπο·
δηλ. «ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦς»
καὶ ἀγαθοῦς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους». *Ἐδῶ ἡ Κα Δραγούμη βάζει τὴν πρόθεσιν ἐπὶ με ἀι-
τιατική. Τέτοια σύνταξη ὅμως εἶναι τόσο ἀρχαϊκή
πὺ οἱ καθαρευουσιάνοι, καὶ σὺ γράφουνε ἀνόμα τὴν
ἀποφύγουνε, καὶ βάζουνε τὸ ἐπὶ με γενική μονάχα.
Καὶ γὰρ ν' ἀποδείξω πῶς αὐτὰ πὺ λέγω εἶναι σω-
στά, φέρνω μάρτυρα αὐτὴ τὴν Κα Δραγούμη. Στὴ
μετάφραση της. Ἀποκ. Ζ' 1. ἡ ἴδια ἀλλάζει τὴ
φράση τοῦ πρωτότυπου «ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας»
σὲ «ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνίων». Ἀπ' αὐτὸ λοιπὸν
φαίνεται πῶς μόνο στὴ φαντασία μας τὸ ἐπὶ τοὺς
μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὁμιλούμενη Ἑλληνική. Ὑποθέ-
τω, ἡ αἰτιατική ἔμεινε ἔτσι ἀνέγγιχτη ἐπειδὴ
—pour les besoins de la cause—εἶναι καλὸ
ἓνα τοῦλάχιστο χωρίο νὰ φανῇ καθ' ὅλα ὁμοιο με
τὴν τάχατες σημερινή μορφή της Ἑλληνικῆς.*

Ἐπὶ τέλους, θὰ σημειώσω τὸν προτελευταῖο πα-
ράγραφο τοῦ ἀρθροῦ της Κας Δραγούμη, ἐκεῖ πὺ
καταγγέλλει τοὺς Ἀγλωσσικούς Ἀναμορφωτάς στὴν
Ἑλλάδα ὡς ἀνθρώπους πὺ ποτὲ δὲν κατάφεραν νὰ
πάρουν τ' ἀπολυτήριό τους ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο(*) παι-
δαρέλια φρεσκοβαλμένα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, μισο-σπου-
δασμένοι ἄντρες καὶ γυναῖκες, πὺ γὰρ νὰ σκεπά-
σουν τὴν ὀρθογραφική τους ἀμάθεια, ἀγκάλιασαν τὸ
σύστημα τῆς λεύτερης ὀρθογραφίας τῆς Σχολῆς
τοῦ Ψυχάρη, κτλ. Ὅσο καὶ νὰ θέλω νὰ θεωρήσω
ὅλα αὐτὰ ὡς ρητορικά σχήματα, πρέπει νὰ πῶ πῶς
αὐτὸς ὁ παράγραφος εἶναι ἀδικαιολόγητα ἀνακριβὴς
καὶ δείχνει τὴν ἄγνοια τῆς Κας Δραγούμη σὲ ζή-
τημα πὺ ἔρχεται νὰ συζητήσῃ με αἰθεντία. Ἄν
εἴταν καθόλου ἐνήμερη δὲν μποροῦσε νὰ πῇ ὅτι ἡ
Σχολὴ τοῦ Ψυχάρη εἶναι τῆς λεύτερης ὀρθογραφίας,
ἐπειδὴ δὲν εἶναι. Ἐχῶ μπρὸς μου βιβλίον πὺ ἐλαβα
σήμερα ἀπ' αὐτὴ τὴ Σχολή. Παίρνω μιὰ φράση
του. Ὁ πόλεμος ἄρχισε, κούφισε σὴν ἀρχή, φα-
νερός ἔπειτα. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δυὸ ἔπρεπε νὰ λείψῃ
κτλ. Δὲ βρίσκω πούποτε λεύτερη ὀρθογραφία. Μά-

(*) Πονηροῦς στὴ Νέα Διαθήκη σημαίνει «ἀκούς κ' ἔτσι ἔπρεπε νὰ μεταφρασθῇ. Ἐπειδὴ «πονηροῦς» στὴ σημε-
ρινή Ἑλληνική, τὴ σχολαστική καὶ τὴν ὁμιλούμενη, ἔχει
ἄλλη σημασία. Ἡ ἀλεπού εἶναι πονηρή.

(*) Στὴν Ἑλλάδα σχεδὸν ὅλος ὁ κόσμος ἔχει μόνο παίρ-
νει τὸ Γυμνασιακὸ ἀπολυτήριον καὶ τὸ Πανεπιστη-
μιακὸ Πτυχίον.

χαίρουνταν καὶ πρὶν μεγάλες τιμές με τοὺς Ἑλλη-
νες ἔνεκα τὴν ἀρχηγία του στὴν Πλάταια, μὰ τό-
τες φούσκωσε πολὺ περισσότερο, καὶ πιά δὲ μποροῦ-
σε νὰ ζεῖ με τὸ συνειθισμένον τὸν τρόπο, παρὰ ἐ-
θαίνει ἀπὸ τὸ Βυζάντιον φορεμένους στολὲς Μηδικές,
στοὺς γύρους του τῆς Θράκης τότε οὐλαγὰν Αἰγυ-
πτίνοι δορυφόροι καὶ Μῆδοι, ἔτρωγε μαγειρική Περ-
σικὰ, μήτε μποροῦσε νὰ κρύψῃ τοὺς στοχασμούς
του, παρὰ μ' ἀσήμαντα καμώματα μαρτυροῦσε τί
ἄλλα πὺ βαριά λογάριζε μέσα του νὰ πράξῃ κα-
τόπι. Ἐπειτα μ' ὅλους ἀνεξαιρέτα εἴταν ἀζύγωτος
κ' οἱ θυμοὶ του τρομεροὶ, πρᾶμα πὺ στάθηκε ἡ
μεγαλύτερη ἀφορμὴ νὰ γυρίσουν οἱ σύμμαχοι με τοὺς
Ἀθηναίους.

131. Οἱ Λάκωνες, ὅταν τὰ πληροφορήθηκαν, ἔ-
σα ἴσα ἔνεκα τοὺς τὴν πρώτη φορὰ τὸν ἀνακάλεσαν,
ἔπειτα ὅταν τὴ δέφτερη φορὰ βγήκε με τὸ Ἑρμι-
νίδικο καράβι καὶ φαίνονταν σὰ νὰ φέρνεται τὸ ἔ-
διο, μήτε γύριζε στὴ Σπάρτη ὅτα με πολιορκία τὸν
ἐδίωξαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, παρὰ ὅπως
μάθαιναν, καλοκάθησε στὶς Κολωνές τῆς Τρωαδι-
κῆς ὅχι γὰρ τίποτα καλὸ παρὰ γὰρ νὰ ραδιοῦργεῖ
με τοὺς Πέρσας, τότες τέλος δὲν ἔκατσαν πιά, παρὰ
στείλανε οἱ ἐφόροι κήρυκα με σκυτάλη καὶ τοῦ μη-

λιστα εἶναι γνωστὸ πῶς ὁ ἴδιος ὁ Κος Ψυχάρης
εἶναι πολὺ αἰσθηρὸς καὶ στὴ γραμματική καὶ στὴν
ὀρθογραφία.

Νόμισα πῶς ἔπρεπε νὰ γράψω αὐτὰ τὰ παρα-
τηρήματα, γὰρ μοῦ φαίνεται πῶς δὲ θὰ εἴταν σωστὸ
νὰ μὴ ξηγήσωμε καθαρὰ στοὺς ἀναγνώστες τοῦ Uni-
versity Review τὸ βαθμὸ τῆς αἰθεντικότητος
πὺ πρέπει νὰ δοθῇ στὸ ἀρθρον πὺ συζητοῦμε.
Μένω κτλ.

Δίβερπουλ

ΑΛΕΞΑΝΤΡΑ ΠΑΠΑΜΟΣΚΟΥ

ΦΟΥΡΝΙΚΑ

(Ρομάνικο παραμῦθον)

Ἐξοῦσε ἄλλοτε μιὰ νέα κόρη ἐξαιρετικὰ ὁ-
μορφη. Τὴν ἔλεγαν Βιορίκα. Τὰ μαλλιά της εἶχαν
τὸ χρῶμα τοῦ χρυσαυτοῦ. Τὰ μάτια της τὸ γαλά-
ζιο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, τὰ μάγουλά της τὸ χρῶμα
τοῦ γαρούφαλου, τὰ χεῖλιά της εἶταν κόκκιν' ὡς
κεράσι. Τὸ κορμὶ της εἶταν λιγερὸ ὡς καλάμι. Δὲ
βρισκόταν ἄνθρωπος νὰ μὴ τὴν ἀγαπήσῃ ὅταν τὴν
ἐβλεπε. Μὰ ὅποιος τὴν ἐκαμάρωνε γὰρ τὴν ὁμορφί-
αν, τὴν ἐκαμάρωνε ἀκόμα πὺ πολὺ γὰρ εἶταν
προκομένη. Μὲ τὴν στάμνα στὸ κεφάλι πήγαινε νὰ
βγάλῃ νερὸ ἀπ' τὴν πηγή, καὶ με τὴν ρόκα στὴ
ζώνη της ἔγνεθε σ' ὅλο τὸ δρόμον. Σὰν ἤθελε νὰ
ὕψων ἢ νὰ ράψῃ, ἔξερε κ' ὕψωνε κ' ἔραβε σὰ μά-
γισσα. Τὰ πονακίμια της, τὰ καλλίτερα μὲς στὸ
χωρίον εἶταν κεντημένα μαῦρα καὶ κόκκινα με πλα-
τιά μανήκια. Ποτὲ δὲν εἴταν ἡσυχὰ τὰ μικρὰ χε-
ράκια της μὲν ὅλο δούλευαν ἢ στὸ χωράριον ἢ στὸν
κῆπον ἢ στὸ σπίτι. Ὅλα τὰ παλληκάρια τοῦ χω-
ριοῦ ἀδιάκοπα καμάρωναν τὴν ὁμορφὴ Βιορίκα.
Ὅλος ὁ κόσμος τὴν παράστανε γὰρ καλὴ νοικοκυ-
ρά. Μὲ τὰ μάτια της καταφρονόυσε τὰ παλληκάρια
καὶ διόλου δὲν ἤθελε νὰκούσῃ νὰ μιλοῦν γὰρ ὅ,τι
εἴτανε σχετικὸ με γάμο. Ἐλεγε μονάχα πῶς εἶχε
νὰ φροντίσῃ γὰρ τὴ μάνα της καὶ δὲν εἶχε καιρὸ νὰ
σκεφτῇ τίποτις ἄλλο.

Τότες ἡ μάνα ζάωνε τὸ μέτωπό της καὶ ἔλεγε:
«Ἀχ τί ἀποκοῦμ'πι θὰ μὰς εἴτανε ἓνας γερός ἄν-
τρας». Μὰ αὐτὰ τὰ λόγια βαρυθυμοῦσαν τὴν κόρη,
καὶ ρωτοῦσε τὴ μάνα της μήπως δὲν εἴταν εὐχα-
ριστήμην ἀπὸ τὴν προκοπὴ της ἀφοῦ πιθυμοῦσε

ἓναν ἄντρα μὲς στὸ σπίτι. «Ἐπειτα, ἔλεγε ἡ Βιο-
ρίκα, ἀλλοῦς θὰ δουλέψουμε σὰν ἔχουμε κοντὰ μὰς
κ' ἄντρες. Μὲς πάντα πρέπει νὰ ράψουμε γι' αὐ-
τοὺς, καὶ νὰ ὕψωνουμε καὶ νὰ γνέθουμε γι' αὐτοὺς,
μὰ τότε δὲ θὰ μποροῦμε πιά νὰ πηγαίνουμε καὶ
στὸ χωράριον. Θυμώτανε τότες ἡ μάνα της τὸ γιό
της πὺ εἶχε χάσῃ, πὺ τοῦ εἶχε ὕψων τὸσο ὁ-
μορφὰ κάτασπρα πονακίμια, πὺ σ' αὐτόνε ὅλα τὰ κο-
ρίτσια τοῦ χωριοῦ εἶχανε κἀνὴ τὴν ἐκλογὴ τους· καὶ
ἔδωκεν ἓνα μεγάλο στεναγμὸν.

Ἡ φτωχὴ μάνα ἀγνοοῦσε τί εἶναι κούραση γὰρ
ἔπρεπε νὰ δουλέψῃ. Μὰ γνώρισε ποτὲς ἡ προκοπὴ
μὲς μάννας τὴν κούραση;

Ὡς τόσο ἤρθε ἡ ὥρα νὰ καταλάβῃ ἡ Βιορίκα
πῶς με τὸ δίκιον ζητοῦσ' ἡ μάνα της ἓναν ἄντρα
σὰ νάχε προαιστανθῇ αὐτὴ ἡ καλὴ γυναῖκα πῶς δὲ
θῆτανε γὰρ πολὺν καιρὸ σ' αὐτὸ τὸν κόσμον. Ἀρχί-
νησε ν' ἀδυνατίξῃ κ' ὅλη ἡ ἀγάπη τῆς κόρης εἴ-
τανε ἀδύνατο νὰ τὴ συγκρατήσῃ πιά. Τὸ λατρευτὸ
κορίτσι ἔπρεπε νὰ κλείσῃ ἐκεῖνα τὰ μάτια πὺ τόσο
ἀγάπησε, κ' ἀπὸ τότες ἡ Βιορίκα ζοῦσε ὁλομόνηχη
μὲς στὸ μικρὸν σπίτι. Γιὰ πρώτη φορὰ τὰ χεῖρά της
μένανε σταυρωμένα στὰ στήθια της. Γιὰ ποιόνε νὰ
δουλέψῃ στὸ ἐξῆς; δὲν εἶχε πιά κανένα στὸν κόσμον.

Μιὰ μέρα καθότανε στὸ κατώφλι τῆς πόρτας
καὶ εἶχε τὰ μάτια της θλιβερὰ καρφωμένα μακριὰ
στὸ ἄπειρον. Ἀξαφνὰ εἶδε κατὰ γῆς κ' ἐρχότανε σ'
αὐτὴ κατὰ πρᾶγμα μακριὰ καὶ μαῦρο· εἴτανε μιὰ
ἀτέλειωτη σειρά ἀπὸ μερμήγκια. Ποιὸς ξέρει ἀπὸ
πὺ ἐρχόνταν αὐτὰ τὰ μερμήγκια; Δὲν μποροῦσε
κανεὶς νὰ δῇ πὺ τέλειωνε αὐτὸ τὸ κοπάδι πὺ πάν-
τα κινιότανε. Μὰ νὰ! τὸ κοπάδι στέκεται καὶ στή-
ματιζέει γύρω στὴ Βιορίκα ἓνα πολὺ μεγάλο κύκλον.
Μερικὰ μερμήγκια βγαίνουν ἀπὸ τὴν τάξη τους καὶ
τῆς μιλοῦνε· «Σὲ ξέρουμε, Βιορίκα· συχνὰ θαμά-
σαμε τὴν προκοπὴ σου, πὺ μοιάζει τόσο στὴ δική
μας καὶ τόσο σπάνια τὴ βρίσκει κανένας στὸν ἀν-
θρώπου. Ξέρουμε ἀκόμα πῶς εἶσαι μονάχη καταμύ-
ναχη στὸν κόσμον τοῦτον. Ἐρχόμαστε τὸ λοιπὸν νὰ
σοῦ κάνουμε μιὰ παρὰκλήσιν· ἔλα μαζί μας νὰ γε-
νῆς βασίλισσά μας. Θὰ σοῦ χτίσουμε ἓνα παλάτι
πὺ μεγάλο καὶ πὺ ἔμορφο ἀπ' τὸ μεγαλύτερον
σπίτι πὺ εἶδες ποτὲ σου. Μὰ πρέπει καὶ σὺ νὰ
μὰς δώσῃς μιὰ ὑπόσχεσιν· πῶς ποτὲ δὲ θὰ γυρίσῃς
μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ σ' ὅλη σου τὴ ζωὴ θὰ μέ-
νῃς μαζί μας».

Τότες ἡ Βιορίκα τοὺς ἀποκρίθηκε· «Δὲν ἐπιθυ-

Θύματα νίκης στὸ Φοῖβο τὸ ἀνάθεσε ἀπὸ τὸ
[Παφάνιας,

ὅταν—Ἑλλήνων ἀρχὸς—
Μήδων κατὰστρεψε ὀρδές.

Τὸ ἐλεγείον τοῦτον τὸ ξεσκάλισαν ἀμέσως τότες
οἱ Λάκωνες ἀπὸ τὸν τρίποδα, καὶ χάραξαν ὅλες τὶς
πολιτεῖες μιὰ μιὰ με τ' ὄνομά της, ὅσες συντρο-
φικὰ νίκησαν τὸ βάρβαρον κ' ἔστησαν τὸ ἀνάθημα.
Τὸ χάραγμα ἐκεῖνο θεωρήθηκε καὶ τότες παρανομία
τοῦ Παφάνια, μὰ ἀφοῦ δὲ βρέθηκε ἔτσι μπλεγμένος,
πολὺ περισσότερο ἔκρινε τοῦ κόσμου ἡ γνώμη τὸ τό-
τες φέρομ' τοῦ ἀνάλογο με τοὺς σημερινούς του σκο-
πούς. Μάθαιναν ἀκόμα πῶς καὶ με τοὺς Ἑλλώτες
ραδιοῦργοις κατὰ, κ' εἴταν ἀληθινὰ ἔτσι. Γιὰ
τοὺς ἔταζε λευτεριά καὶ πολιτικὰ δικαιώματα, ἔ
σηκωθὺν καὶ τὰ τελώσουν ὅλα μαζί του. Μὰ μήτε
ἂν καὶ τὸν κατάδωσαν μερικοὶ Ἑλλώτες, δὲν πεί-
στηκαν, παρὰ προτιμήσανε νὰ μὴν τὸν πειράξουν, ἀ-
κολουθώντας τὴν πολιτικὴν τὴ συνειθισμένη μεταξὺ
τους τοῦ νὰ μὴν ἀποφασίζουσι βιαστικὰ τίποτα θα-
νάσιμον περὶ πολίτη Σπαρτιάτη δίχως χεροπιαστὰ
σημάδια, ὡς πὺ τέλος τὸν καταγγέλλει, ὅπως λέν,
ὁ κομιστής πὺ εἴτανε νὰ πάει τὸ τηλεφῶν γράμμα
στὸν Ἀρτάβαζον, κάποιος ἀπὸ τὴν Ἀργίλον, παιδικός

μούσα καλλίτερο παρά να ζω μαζί σας, γιατί τίποτα δε με κρατάει εδώ παρά μόνο το μνημα της μάνας μου. Πρέπει λοιπόν να πάω να βάλω στον τάφο της λουλούδια και κόλυβα και ύστερα θα γυρίσω κοντά σας».

«Πήγαινε λοιπόν στον τάφο της μάνας σου· μά φυλάξου να μη μιλήσης σε καμιά ανθρώπινη ψυχή που μπορεί ν' απαντήσει στο δρόμο σου· γιατί τότε θα γενής άπιστη και φοβερή θα είναι η έκδίκησή μας».

*

Φύγανε η Βιορίκια και τα μερμήγκια. Άκολούθησαν ένα μακρινό δρόμο και φτάσανε στο τέλος σ' έναν τόπο που φαινότανε κατάλληλος για το χτίσιμο του παλατιού. Εκεί γνώρισε η Βιορίκια πόσο πιο επιδέξια απ' αυτήν ήτανε τα μερμήγκια. Πώς θα μπορούσε ποτέ αυτή να σηκώσει σαν τους συντρόφους της σε τόσο λίγο καιρό μια όμοια οικόδομη; Είταν εκεί στοίβες ή μια πάν' απ' την άλλη που οδηγούσαν όλο σε μεριές μακρινές, που έβαιναν τα αυγά των μερμηγκιών για να τα προφυλάττουν απ' τη βροχή αφού πρώτα τα έβγαζαν στη θερμότητα του ήλιου.

Οι κάμαρες ήτανε τεχνικά στρωμένες με φύλλα και με λουλούδια καρφωμένα στον τοίχο με τις άκρες από ξεφτυσμένα φύλλα του έλάτου. Η Βιορίκια άρχιότανε να ύφαινε με νήματα της άράχνης, έπειτα να φτιάχνει άντρομείδες και σεντόνια. Μά και το οικοδόμημα σηκωνότανε όλο πιο ψηλά. Η κάμερα της Βιορίκας ήτανε καλή· να περάσει κάθε φαντασία, κάθε όνειρο. Πάμπολλα χωρίσματα οδηγούσανε στο εσωτερικό του παλατιού· και μαυτό τον τρόπο μπορούσε η Βιορίκια να είναι γλήγορα πληροφορημένη για τους υπηκόους της. Το πάτωμα στις σάλες ήτανε καμωμένο από παπαρούνες για να πατούνε τα πόδια της βασίλισσας σε χαλιά κόκκινα. Οι πόρτες ήτανε καμωμένες από φύλλα τριανταφυλλιάς· δεμένα μεταξύ τους με νήματα άράχνης, για να γίνεται η κίνησή τους δίχως κρότο. Το πάτωμα ήτανε σκεπασμένο μ' ένα χαλί παχύ και μαλακό από βολιέττες μέσ' που σ' αυτές χανόντανε τα πόδια της λατρεμένης Βιορίκας. Αυτά τα μικρούτσικα ποδαράκια τα δίχως ποδήματα μπορούσανε έτσι να πατούνε χωρίς να χαλώνε τα λουλούδια. Οι τοίχοι ήτανε ταπετσαρισμένοι με γκρούφαλα, με άνθemia και με χρυσάνθεμα τεχνικά άρμωμένα που ξαναγι-

νόντανε αδιάκοπα. Πάντα δροσάτα όλ' αυτά τα λουλούδια σκορπίζανε μια μεθυστική ευωδιά. Το τσάβι ήτανε καμωμένο από φύλλα τριαντάφυλλου σαν να σχηματίζανε μια σκηνή.

Πολλές δομομάδες δουλεύανε τα έργατικά μερμήγκια για να φτιάσουνε το κρεβάτι της Βιορίκας. Αυτό το κρεβάτι καμωμένο από το εύκολόσπαστο πούπουλο των λουλουδιών ήτανε σκεπασμένο με ίδιο παννί, έργο της Βιορίκας. Σαν κοιμότανε, φαινότανε τόσο όμορφη που και τ' άστρα θα κατεβαίνουν απ' τον ουρανό, αν τ' άφινανε, να την θαμάζουν. Μά τα μερμήγκια ήτανε τόσο ζηλιάρικα για τη βασίλισσά τους όπου βάλανε την κάμαρά της στο βαθύτερο μέρος του παλατιού και το περικύκλωσαν με όλη την προσοχή τους. Δεν τολμούσανε ούτ' αυτά να την καμαρώσουν την ώρα που κοιμότανε.

Την πιο όμορφη και πιο ήσυχη ζωή περνούσε μέσ' σ' αυτή τη λεγεώνα των μερμηγκιών. Καθένα και όλα μαζί βάζανε τη μεγαλύτερή τους επιμέλεια στην εργασία για να ευχαριστούνε πάντα τη βασίλισσά τους. Κάθε διαταγή, που έδινε με τόση φρονιμάδα και περίσκεψη, γινότανε πάντα με τη γληγοράδα του αέρα. Η γλυκιά της φωνή φαινότανε σαν να δίνει πάντα συμβουλές. Το βλέμμα της που έριχνε όλο φως και θερμότητα είχε για κείνον που την υπάκουε την αξία της αγάπης. Συχνά τα μερμήγκια πλημμυρισμένα από την καλωσύνη της νομίζανε πως κρατούνε στο σπίτι τους μια άληθινή άχτιδα του ήλιου.

Είχανε κάνει για τη βασίλισσά τους μια βεράντα που, όταν ήτανε στενωχωρημένη στο δωμάτιό της, μπορούσε να κάνει τον περίπατό της και να απολάσσει το δροσερό άγέρα του βουνού και τις ζεστές άχτιδες του ήλιου. Μπορούσε από κεί να θαυμάζει το ύψος του παλατιού της που ήτανε τώρα ψηλό σαν ένα μικρό βουνό.

*

Μια μέρα βρισκότανε στο δωμάτιό της και καταγινότανε να φτιάσει ένα κέντημα με νήματα από ένα σκουληκι που της φέριανε τα μερμήγκια· έστόλγιζε το έργο της με φτερά από πεταλούδες που τις έπιανε καθώς πετούσαν. Άξαφνα κρότος άνακατωμένος με ανθρώπινες φωνές ακούγεται γύρω στο μικρό βουνό. Η τρομάρα άπλώθηκε άμέσως στο μικρό βασίλειο, κι' όλα τα μερμήγκια χωρίς να παίρνουν την άνάσα τους τριγύρισαν την κάμαρα της

βασίλισσας και φώναζανε: «Γκρεμίσανε το σπίτι μας· οι κακοί άνθρωποι το σκάβουν από κάτω. Δυό τρεις στοίβες έχουν πια σκάψει κι' η τετάρτη είναι έτοιμη να πέσει. Τι θα κάνουμε;».

«Αυτό 'νε όλο· τους ρώτησε ήσυχα η Βιορίκια. Πάγω να πάψω αυτό το κακό και σε μια δυό μέρες οι στοίβες θα είναι ξαναχτισμένες».

Η Βιορίκια έτρεξε γρήγορα το λαβύρινθο που σχηματίζανε οι σάλες της και έξωρα φανερώθηκε στη βεράντα.

Εκεί είδε ένα νέο άντρα έξαιρετικά όμορφο. Είχε κατεβή ίαπ' τ' άλογό του και κατγινότανε, αυτός κι' οι συντρόφοι του, να σκάβουνε με τα σπαθιά τους και τις λόγχες τους το μικρό βουνό των μερμηγκιών. Όλοι σταματήσανε στην όψη της Βιορίκας. Σαν να τυφλώθηκε από ζωηρό φως, σκέπασε το νέο παληκάρι τα μάτια με τα χέρια του κι' έτσι μπόρεσε να παρατηρήσει με θαυμασμό τη φωτεινή αυτή ύπαρξη που στεκότανε άκίνητη στα λαμπρά της φορέματα.

Τα χρυσά μαλλιά της Βιορίκας πέφτανε με κυματισμούς ως τις φτέρνες της. Της άθωότης το έρύθημα ανέβηκε στη μορφή της και τα μάτια της λάμπανε σαν δυό άστέρια. Για μια στιγμή τα μάτια της τρομάζανε στην όψη του νέου ξένου, μ' άμέσως τα σήκωσε θαρρετά, άνοιξε τα ροδίνα της χείλια και με τη μεταλλική της φωνή του είπε: «Ποιός είσαι; το λοιπόν έσύ που με τα τολμηρά σου χέρια κοτὰς ν' άγγίξεις το βασίλειό μου;».

«Συχώρα με, λατρευτό μου κορίτσι, άποκρίθηκε ο νέος. Στην τιμή μου σαν γιός βασιλιά, σ' άρκιζομαι ναμαι στο έξής ο πιστός σου περασπιστής. Δε μούρθε ποτέ στο μυαλό μου πως αυτό το βασίλειο άνήκει σε μια μάγισσα».

«Δέξου τις ευχαριστίες μου, του λέει τότε η Βιορίκια. Δε ζητώ από σένα παρά μόνο ό,τι θα συνεργήσει στην εύτυχία των υπηκόων μου· για τούτο άπαιτώ ποτέ ανθρώπινο πόδι· να μη πατήσει το χώμα του βασιλείου μου».

Μ' αυτά τα λόγια χάθηκε σαν να καταπόθηκε από το μικρό βουνό, κι' εκείνοι πουχε άφηση η Βιορίκια όζω δεν μπόρεσαν να λογαριάσουν τις άναριθμητες λεγεώνες από μερμήγκια που φιλούσαν τα πόδια της και με θρίαμβο την οδηγούσαν στο δωμάτιό της, που σαν να λησμόνησε ό,τι είχε γίνει, ξανάρχισε ήσυχα τη δουλειά της.

Στο μεταξύ ο νέος πρίγκηπας καθότανε άκίνη-

αίλοτες του Παφνία κι' άκρες πιστός του. Γιατί του συνεπήκε όρθος· πως τυχά κανείς από τους πριν μαντατοφόρους να μη γυρίσει πίσω, και φτιάχοντας ψέφτικη βούλλα· ώστε, αν έβλεπε πως γελάστηκε ή αν έκείνος ζητούσε ν' αλλάξει τίποτα, να μην καταλαβαίνει, — ξεβουλώσει το γράμμα, όπου όπως ίσα ίσα τα είχε ύποψιαστεί τα πριν, βρήκε μέσα οδηγίες να θανατωθεί κι' ο ίδιος.

133. Τότες τέλος πιστεύειν καλύτερα, μά θέλοντας με τ' άρτιά τους ν' ακούσουν ένοχα λόγια του ίδιου του Παφνία, συρώνησαν ώστε πρόσπεφτος ο κομιστής να ξεκούσει στο Ταίναρο και να βολέψει διπλή καλύβα με χώρισμα στη μέση, όπου να κρύψει μερικούς έφάρους. Εκεί τ' άκουσαν όλα ξάστερα, άμα πήγε ο Παφνίας και τότε ρωτούσε της προσπεσιάζ το λόγο, κι' εκείνος του παραπονιούνταν πως να γράψει τέτλια για άρτόν, και τ' άλλα τα φανέρωνε μ' όλα τα καθέκαστα, ενώ ο Παφνίας τα όμολογούσε και προσπαθούσε νάν τον ξεθυμάσει.

134. Σαν τ' άκουσαν οι έφόροι σωστά, τότες έφυγαν, και μη χωρώντας πια δισταγμός άποφασίστηκε νάν τον πιάσουνε στη Σπάρτη. Και λέν πως στο δρόμο ό,τι ήτανε να πιαστεί, του γνεψε κρυφά κι' ένας έφορος φίλος του και του δώκε να καταλά-

θει, και τότες άφτός τρεχάτος τράβηξε προς το ναό της Χαλκόςπιτης Άθηνάς, όπου πρόκανε να καταφύγει· γιατί το μετόχι είναι εκεί κοντά. Εκεί, για να μη βασανίζεται άστεγος, μπήκε σ' ένα σπιτάκι που ήτανε μέρος του μετοχιού κι' ήσυχάζε. Κι' οι Λάκωνες για την ώρα δεν τον πρόφτασαν στο κυνήγημα, έπειτα όμως έβγαλαν τη στέγη του σπιτιού, και παραφυλάγοντας τον μια στιγμή όταν ήτανε μέσας, τον περιόρισαν κι' έχτισαν τη μπασιά, και πια καρτερούσαν ως νάν τον παραδώσει η πείνα. Κι' ενώ ήτανε να ξεψυχήσει έκείνος που κοίτουσαν μέσα στο σπιτόπουλο, άμα το κατάλαβαν, τον έβγαλαν όζω από το ναό ακόμα ζωντανό, μά μόλις βγήκε τέλειωσε άμέσως. Και στην άρχή έγινε λόγος νάν τον γκρεμίσουν κάτω στον Κεάδα όπως τους κακούργους· έπειτα άποφασίστηκε νάν τότε χώσουν κάπου κοντά. Μά ο Δερφικός Θεός τους χρησμοδότησε νάν τότε μεταφέρουνε στο μέρος όπου πέθανε — και τώρα βρίσκεται ο τάφος του στο προμέτοχο, όπως δείχνουν πλάκες σκαλισμένες — και της Χαλκόςπιτης θεάς νάν της πλερώσουμε διό κορμιά άντρες ένν. Εκείνοι φτιάσανε διό άγάλματα και της τ' άνάθεσαν ως έσώτιστο του Παφνία.

135. Οι Άθηναίοι λοιπόν, με το λόγο πως τό-

κρινε άφτό κι' ο θεός μολυσμό, άντιπρόσταζαν τους Λάκωνες νάν το διώζουν.

Ός συνένοχο πάλι του μηδισμού του Παφνία οι Λάκωνες στείλανε γερόντους και κατηγορούσαν και το Θεμιστοκλή, όπως έδρισαν από του Παφνία την άνάκριση, κι' άπαιτούσαν να τιμωρηθεί κι' άφτός με τον ίδιον τρόπο. Οι Άθηναίοι πείστηκαν, και καθώς έτυχε ο Θεμιστοκλής, ξοστρακισμένος τότες, να κατοικεί στο Άργος, μά να περιφέρεται και στην Άλλη Πελοπόννησο, στέλλοντε με τους Λάκωνες, που ήταν έτοιμοι να συνεργήσουν, άθρώπους τους με προσταγή όπου κι' αν τότε πετύχουν νάν τότε φέρουν.

136. Ο Θεμιστοκλής όμως πήρε πριν είδηση, και ξεκόφτει από την Πελοπόννησο στην Κέρκυρα, που τους ήταν έβεργίτης. Μά οι Κερκυραίοι είπαν πως δεν τολμάνε νάν τον κρατήσουνε με κίντυ, ο να δυσαρστήσουν Άθηναίους και Λάκωνες μαζί· και τον περνούν άντίπερα στη στεριά την άντικρυνή. Έτσι κυνηγημένος από τους έπιφορτισμένους το π' άσισμό του όπου μάθαιναν πως προχωρούσε, άναγκάστηκε, σαν βρέθηκε μια μέρα στα στενά, να πεζέψει στού Άδράστου του βασιλιά των Μολοσσών, αν και δεν τα είχαν καλά. Άφτός έτυχε τότες να λείπει,

τος μπροστά στο μικρό βουνό σ' αβυθισμένους σ' όνειρο, κ' οι συντρόφοι του άδικα προσπαθούσαν για πολλές ώρες νά τον άνεβάσουν στ' άλογό του. Έπίστευε ακόμα πώς ή λατρευτή βασίλισσα θά ξαναφαινότανε. Μονάχα τ' αμεμήγκια σ' αναριθμητες λεγεώνες άνεβαίνανε στα βλέμματά του, που καταγινόντανε νά διορθώσουνε τίς ζημιές που τούς είχε κ'νή στην όρμη της νεανικής του προθυμίας. Θυμωμένος γιατί σκεκόντανε μ' άπάθεια στίς έρωτήσεις του τ' αμεμήγκια κατ' από τή φτέρνα του· μ' αμείβετο τόσο βέβαια για τήν ασφάλειά τους, όστ' έτρεχαν ξέγνοιαστα και χαρούμενα γύρω στα πόδια του. Ύστερα ό νέος πρίγκηπας άνέβηκε στ' άλογό του γιοματος μελαχολία, χωρίς νά σκέφτεται τίποτις άλλο παρά πώς νά καταχτήσει αυτή τήν όμορφη κόρη που είδανε τ' αμείβια του στή ζωή του. Όσο που ήρθε ή νύχτα έτρεχε τό δάσος πάνω κάτω για μεγάλη δυσαρέσκεια των συντρόφων του, που από μέσα τους έστελναν στο σατανά τό βουνό με τ' αμεμήγκια και τήν όμορφη κόρη και πιθυμούσανε τό φαγητό και τό πιότι που τούς περίμεναν από πολύν καιρό.

*

Η Βιορίκα κατακλίθηκε πιο άργά από τούς ύπηκόους της. Τό συνήθειο της εΐτανε νά ξεταχ'η ή ίδια τ' αμείβια των μερμηγκιών, νά γυρίζη τή γέννη τους με τ' αμείβια της για νά γνωρίζη κι' αυτή τή γλυκάδα, νά άερίζη τόν ένα κατόπι άπ' τόν άλλο τούς λουλουδιένους μπερτέδες, και, στή λάμψη ενός λαμπρού σκουληκιού που έφερνε στο δάχτυλό της, νά παρατηράει μ' άγάπη τ' αμείβια του σκουληκιού. Μ' αυτή τή φορά μόλις μπήκε στην καμαρά της έδωσε τή λευτεριά σ' όλα τ' αμείβια σκουληκιού που τήν φωτίζανε τεχνικά στή δουλειά της, και κράτησε μονάχα ένα ως τή στιγμή που πέσε στο κρεβάτι.

Η Βιορίκα είχε συνήθειο νά κοιμάται βαθεία· μ' αυτή τή φορά εΐτανε σκεπτικιά, τύλιξε τ' αμείβια της στα δάχτυλά της και στριφογύριζε στο κρεβάτι της. Ύστερα σ' νά πνιγόντανε από τή ζέστη, σηκωνότανε, ξανάπεφτε και πάλι ξανασηκωνότανε. Ποτέ σ' νά τώρα δέν τής φάνηκε πώς έλειπε ό άνέρας άπ' τό βασιλείο της. Πολύ πιθυμούσε νά τόν ζητήσει όξω· μ' αμείβια τήν άκούσανε οι ύπηκοί της και δώση κακό παράδειγμα. Στα συμβούλια των μερμηγκιών της είχε δώση συχνά για κάθε άντικανονική έξοδο άυστηρές διαταγές και

όποιοι τίς παράβαινε διωχόντανε άπ' τήν κοινότητα. Μερικά μάλιστα είχανε δικαστή άπ' αυτήν σ' έθανάτο, και με λυπημένη καρδιά έπρεπε νά βοηθάη στα σκληρά νήματα που φέρνανε τό θάνατο.

Η βασίλισσα σηκώθηκε πριν άπ' όλα τ' αμεμήγκια, που άπόρησαν όταν σηκώθηκαν και είδαν τίς στοές ξαναχτισμένες με τ' ίδια της χέρια. Μ' αμείβια χωρίς δόλου νά προσέχη καθώς έδούλευε έστρεφε πάντα τ' αμείβια της στο δάσος για νά βλέπη, και τ' αμείβια της για ν' άκούη. Μόλις είχε μπή στην καμαρά της, πολλά μερμηγκια βιαστικά τήν άκολουθήσαν και τής είπαν τρομασμένα· «Κείνος ό κακός άνθρωπος, ό χτεσινός είναι πάλι δα και κάνει βόλτες γύρω στο βουνό μας.

» Αφ' ότου τον, άποκρίθηκε ήσυχα ή βασίλισσα, δέ θά μ' αμείβια κάνει τίποτα.

Και όμως ή καρδιά της Βιορίκας, του λατρεμένου κοριτσιού, χτυπούσε τόσο δυνατά που δέ μπορούσε νά πάρη βαθεία τήν άνάσα της. Παραδομένη σ' μια ταραχή έξαιρετική, έγύριζε άνήσυχα στίς σάλες του παλατιού· ύστερα σ' νά είδε πώς τ' αμείβια των μερμηγκιών δέν εΐτανε σ' τόν ήλιο, τ' αμείβια με τ' ίδια της χέρια για νά τ' αμείβια ξαναβάλη άμέσως έπειτα. Σ' νά κάποια άμφιβολία βασιλευσε στίς διαταγές που έδινε στα μερμηγκια, και κείνα άνήσυχα προσπαθούσανε νά τίς κάνουν όσο τό δυνατόν καλύτερα για νά εύχαριστήσουνε τή βασίλισσα τους. Η Βιορίκα θάμνασε σ' νά είδε τό νέο και λαμπρό θόλο που χτίσανε χωρίς αυτή νά τό ξέρη. Μ' αμείβια τήν έργασία τους αυτή τήν πλήρωσε μονάχα με μερικές κουρασμένες ματιές και μερικούς ζήλους έπαινους.

Πολλές φορές τήν ήμέρα άντηχούσε τό τρίξιμο του άλόγου γύρω στο βουνό· μ' αμείβια ύστερ' από λίγον καιρό ή Βιορίκα άπροφύλαχτα παρουσιάζονταν έξω άπ' τό παλάτι της. Η νοσταλγία των ήμοίων της περιτριγύριζε για πρώτη φορά τό λογισμό της. Συλλογιζότανε τώρα τό χωριό της, τό μικρό της σπιτάκι, τή μάνα της και τόν άγαπημένο της τάφο που δέν είχε πιά ξαναβεί.

Ύστερ' από λίγες μέρες φανέρωσε στους ύπηκόους της τό σκοπό της νά πάη νά δ'η τόν τάφο τής μάνας της. Με φόβο τ' αμείβια τή ρωτήσανε μήπως δέν εΐταν εύχαριστημένη μαζί τους από τότε που θυμήθηκε τό χωριό της. «Όχι, άποκρίθηκε ή Βιορίκα, δέ θά λείψω παρά λίγες ώρες. Πρί νυχτώση θ' έχω γύριση.

Τούς ζήτησε κανένα μερμηγκι νά μή τήν άκούση. Μ' αμείβια τήν άκολουθήσανε σ' άπόσταση χωρίς αυτή νά τό ξέρη.

*

Ό κόσμος τής φάνηκε πώς άλλαξε! Μ' αμείβια αλήθεια, είχε τόσο πολύν καιρό που άφισε τό σπίτι της. Λογάριασε πώς πολλά χρόνια έπρεπε νά χουνε περάση για νά σηκώσουνε τ' αμεμήγκια τό βουνό που είχε τήν κατοικία της. Τής εΐτανε άδύνατο νά βρ'η τόν τάφο τής μάνας της γιατί τ' αμείβια δέντρα και τ' αμείβια χόρτα τόν είχανε σκεπάση· τότε ζητούσε με δάκρυα, ακόμα περισσότερο λυπημένη γιατί εΐταν εκεί σ' νά ξινή.

Άρχινеше νάρχεται ή νύχτα κι' ή Βιορίκα ζήτοϋσε ακόμα, μ' αμείβια, τόν τάφο τής μάνας της. Αμείβια άκούει κοντά της τή φωνή του νέου πρίγκηπα. Έδοκίμασε νά φύγη μ' αμείβια κείνος τήν έκρατησε και μεταχειρίστηκε τόσο γλυκά λόγια και τόσο πειστικά για νά τής π'η τόν έρωτά του, που εκείνη χαμήλωσε τ' αμείβια της και στεκότανε ακίνητη νά τόν άκούση. Εΐτανε τόσο γλυκό γι' αυτή ν' άκούη ακόμη άνθρώπινη φωνή, και φωνή που τής μιλούσε γι' άγάπη και έρωτά. Μ' αμείβια τό σκοτάδι είχε σκεπάση όλα· ή Βιορίκα θυμήθηκε πώς δέν εΐτανε κανένα φτωχό όρφανό και έρημο, μόν' εΐτανε βασίλισσα κι' είχε νά έχτελέση καθήκοντα και τής εΐτανε άπαγορευμένο από τ' αμεμήγκια νά δι'η άνθρώπινο πλάσμα. Έβουε από τό νέο πρίγκηπα. Μ' αμείβια τήν άκούθησε με τίς παθητικές φωνές του ως τή ρίζα του βουνού. Όταν ήρθαν εκεί, τόν παρακάλεσε, τόν ήκέτεψε και τό πέτυχε νά τής κάμη τό θέλημα της, μ' αμείβια μόνο άφού του ύποσχέθηκε πώς θά γυρίση κοντά του αύριο.

Η Βιορίκα γλύστρησε ήσυχα ήσυχα στίς σάλες του παλατιού όχι χωρίς νά κοιτάζη άδιάκοπα πίσω της, γιατί τής φαινότανε πώς άκούγε τό ποδοβολητό του άλόγου και γύρω της μύριους ψυθουρισμούς. Ίσως νάταν τής φαντασίας της από τό φόβο που έκανε νά χτυπάει ή καρδιά της. Όταν έφτασε τέλος στην καμαρά της έπεσε στο κρεβάτι της έξαντλημένη από τήν κόπωση. Μ' αμείβια ύπνος δέν έρχότανε νά χύση τ' αμείβια του πάνω της και νά σφαλ'η τ' αμείβια της. Τήν τυραννούσε ή συνείδησή της γιατί είχε παρέθη τήν ύπόσχεσή της και ρωτούσε τόν έαυτό της αν θά είχανε πιά σ' αυτήνε σέβας άφού ό λόγος της πιά δέν είναι ιερός. Στην ταραχή της

κι' ό Θεμιστοκλής έγινε πρόσπερτος τής γυναίκας του, που τόν άμείβια νά πάρει τό παιδί τους και νά καθήσει στο τζάκι. Όταν έπειτα σ' λίγο έφτασε ό Αδραστος, του φανερώνεται και του λέει, πώς αν του εναντιώθηκε ίσως σ' καμιά του άνάγκη με τούς Αθηναίους, νά μήν καταδεχτεί ν' αν τόν ξεδιηθεϊ έτσι ξόριστο.

137. Κι' εκείνος όταν τόν άκούσε, τότε σηκώθηκε μαζί με τό παιδί του όπως τό κρατούσε πρόσπερτος—ξόρκισμα τό πιο ιερό με τούς Μολοσσούς—και λίγον κατόπι, όταν ήρθαν οι Λάκωνες κι' οι Αθηναίοι, δέν τόν παράδωκε όσα κι' αν του είπαν, παρά έπειδή ήθελε νά τραβήξει για τού Πέρση βασιλιά, τόν προδοδ'ει προς τήν αντίθετη θάλασσα ως τήν Πύδνα, τήν πρωτεύουσα του Αλεξάντρου. Εκεί πετυχαίνοντας φορτηγό που έκανε πανιά για τήν Ιωνία, μπαρκαρίστηκε, κι' ή κακοκαιρία τόν έσπρωξε προς τό στρατόπεδο των Αθηναίων που πολιορκούσε τή Νάξο. Από φόβο τότες φανερώνει του καρδιοκέρη πώς είναι και τί τρέχει—γιατί δέν τόν ήξεραν—κι' ό δέν τότε γλυτώσει, φοβέρισε ν' αν τόν καταγγείλει πώς τόν π'ηρε πλερωμένος· μόνη λοιπόν σωτηρία, είπε, μένει νά μήν βγει όξω κανείς ως νά στρώσει ό καιρός, κι' αν πειστεί, έταζε νά μήν ξεχάσει

τήν καλοσύνη όσο τής άξίζει. Κι' ό καρδιοκέρης κανει έτσι, και στέκοντας σ' άνοιχτά ένα μερόνυχτο άλάργα από τό στρατόπεδο, έπειτα φτάνει στην Έφεσο. Εκεί τόν άντάμειβε ό Θεμιστοκλής με δώρο χρηματικό—γιατί του στείλανε έπειτα από τήν Αθήνα οι φίλοι του, καθώς κι' από τό Άργος τ' αμείβια καταθεμένα εκεί—και κατόπι μ' έναν από τούς κάτου Πέρσες άνεβαίνει στο έσωτερικό, και στέλνει γραφή στο βασιλέα Αρταξέρξη, τό γιό του Ξέρξη, που ό,τι είχε άνεβεί τό θρόνο. Η γραφή έλεγε πώς «Στα χέρια σου έρχομαι ήγώ ό Θεμιστοκλής, που όσον καιρό είμουν άναγκασμένος ν' άντικρούω τήν επίδρομή του πατέρα σου έβλαψα τό γένος σου όσο κανείς άλλος Έλληνας, μ' αμείβια και που τ' αμείβια ήκατόπι πολύ περισσότερο»—έδω ιστορούσε τό μή σπάσιμο τότες των γιοφυριών έξαιτίας του—«και ν' τώρα έχοντας νά σ' αμείβια ήμεγάλα καλά έρχομαι κυνηγημένος από τούς Έλληνες για τήν άγάπη σου. Μ' αμείβια θέλω διορία ενός χρόνου, και τότες θά σου ξεμυστηρεφτώ τί λογαριάζω»

138. Παραδέχτηκε, όπως δηγοϋνται, ό βασιλέας τήν πρότασή του και του είπε νά συμμορφωθεί. Αφ' ός μέσα σ' τόν καιρό που περίμενε έμαθε Περσικά όσα μπορούσε και συστήματα του τόπου, και σ' αν πέ-

ρασε ό ένας χρόνος, πήγε στο βασιλέα και κοντά του δοξάστηκε όσο κανείς ως τότες Έλληνας. Ένεκα τό ξακουσμένο του τ' όνομα κι' ή έλπίδα που έρηγνε ν' αν του σκλαβώσει τήν Ελλάδα, πρώτα πρώτα όμως γιατι ή δοκιμή τόν άπόδειχνε γερό κεφάλι. Τέλος άρρώστησε και πέθανε, αν και μερικοί λέν πώς ήπιε φάρμακο, άμα είδε πώς άδύνατο ν' αν του κανει του βασιλιά όσα έταζε. Μνήμα του ύπάρχει στή Μαγνησία τήν Ασιακή μέσα στην άγορά. Αφ' ός τους τόπους τούς δοξάζει, έπειδής του παραχώρησε ό βασιλέας για όσημ'η Μαγνησία που έδινε πενήντα τάλαντα σολιά, για κρασί τή Λάμψακο που τότες είχε φήμη ως τό μέρος τό πιο πλούσιο σ' κρασί, και για προσράϊ τό Μουσόντα. Και λέν οι δικόι του τ' αμείβια κόκκαλά του πώς μεταφερθήκανε στην πατρίδα του όπως άφησε λόγο και πως θάφτηκαν εντός τής Αττικής κρυφά, γιατί δέν ήφινε ό νόμος άφού είχε ξοριστεί ως προδότης.

Τού Παφανία λοιπόν του Λάκωνα και του Θεμιστοκλή του Αθηναίου, των πιο περίφημων Έλλήνων του καιρού τους, έτσι τέλειωσε ή ζωή.

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ